

Bir sistem olarak Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları¹

Emre Göktepe

Giriş

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), diğer bir deyişle Küresel Amaçlar, Birleşmiş Milletler tarafından; yoksulluğu ortadan kaldırmak, gezegenimizi korumak ve tüm insanların barış ve refah içinde yaşamasını sağlamak için yapılan bir eylem çağrısı. Ocak 2016'da yürürlüğe giren ve 2030'a kadar, 15 yıl boyunca Birleşmiş Milletlerin 170'ten fazla ülke ve bölgedeki çalışmalarına rehberlik edecek 17 amaç şöyle (UNDP, 2020a):

1 Yoksulluğa son	7 Erişilebilir ve Temiz Enerji	13 İklim Eylemi
2 Açlığa son	8 İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme	14 Sudaki Yaşam
3 Sağlıklı Bireyler	9 Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	15 Karasal Yaşam
4 Nitelikli Eğitim	10 Eşitsizliklerin Azaltılması	16 Barış ve Adalet
5 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	11 Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları	17 Hedefler için Ortaklıklar
6 Temiz Su ve Sıhhi Koşullar	12 Sorumlu Üretim ve Tüketim	

Amaçların tanıtımının yapıldığı internet sitesinde "Amaçlar birbiriyle bağlantılıdır; bir amaçta başarının anahtarı, birbiriyle ortak yönleri olan sorunları hep birlikte ele almaktır." cümlesi, amaçların birbiri ile ilişkili olarak belirlendiğini gösteriyor ancak sitede bu ilişkilerin nasıl kurulduğu bilgisi ile karşılaşmadım.

ESD Uygulayıcı Destek Programı kapsamında yaptığımız görüşmelerden görebildiğim kadarıyla Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, özellikle "İklim Eylemi", etkinlik ve projelerde, gittikçe daha fazla konu olmaya, işlenmeye başladı. Amaçları sistem yaklaşımı ile ele alan bir bakış açısının, etkinlik hazırlamada yararlı olacağını düşünerek bir araştırma yaptım.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını bir sistem olarak farklı yaklaşımlarla inceleyen dört kaynak seçtim:

- Global Goals Impact Games (UNDP, 2020b)
- The System view of the Sustainable Development Goals (Ferri ve Sedehi, 2018)

¹ Eğitimde Sistem Düşüncesi Haber Bültenin 29. sayısında (Ocak 2020) yayınlanmıştır.

- Important interactions among the Sustainable Development Goals under review at the High-Level Political Forum 2017 (Nilsson, 2017)
- A Guide To SDG Interactions: From Science To Implementation (Griggs ve diğerleri, 2017)

Kaynak 1: Global Goals Impact Games

İlk kaynak olan “Global Goals Impact Games” (Küresel Amaç/Gol Etki Oyunları), İngilizce “goal” sözcüğünün hem amaç hem de futbolda gol anlamının olması üzerine kurulu, öğretmen ve öğrencilerin futbol oynayarak amaçları öğrenmesine yönelik bir site. Doğrudan bir sistem yaklaşımı yok ancak her amaç ile ilgili sayfanın

Şekil 1: Küresel Amaç/Gol İlişkileri

altında o amaçla ilgili diğer amaçlar listelenmiştir.

Bu ilişkiler kullanılarak oluşturulan ilişki çemberi incelendiğinde şöyle bilgiler ortaya çıkıyor:

En çok ilişki “Sağlıklı Bireyler” amacında var. Dokuz amaçtan bu amaca ilişki tanımlanmış. Bu kaynağa göre, sağlıklı bireyler amacı, küresel amaçlar içinde en “merkezi” olan amaçtır.

Diğer yandan, “Nitelikli Eğitim” ve “Hedefler için Ortaklıklar” amaçlarına, diğer amaçlardan ilişki tanımlanmamış. Bu kaynağa göre, “Nitelikli Eğitim” ve “Hedefler için Ortaklıklar”, küresel amaçlar içinde merkeziliği en düşük, bir başka deyişle en dışlanmış amaçlardır.

Kaynak 2: The System view of the Sustainable Development Goals

“The System view of the Sustainable Development Goals” (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Sistem görünümü), adından da anlaşılacağı üzere, amaçları bir sistem olarak inceleyen, Lumsa Üniversitesinden (İtalya) bir yayın. Önceki kaynaktan farklı olarak; ilişkilerin yönü ve türü (artırma, azaltma) tanımlanmış. Ayrıca, bütünlük

sağlaması amacı ile, “Güvenlik”, “Göç” ve “Nüfus” olarak üç değişkenin de eklenmesi gerektiği belirtilmiş.

Şekil 2: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Sistem Görünümü

Bu ilişkiler kullanılarak, aynı yönde (artınca artma, azalınca azalma) ilişkilere kırmızı, ters yönde (artınca azalma, azalınca artma) ilişkilere yeşil renk verilerek hazırlanan ilişki çemberi incelendiğinde şöyle bilgiler ortaya çıkıyor:

Amaçlar genel olarak birbirini destekler görünüyor. Bu kaynağa göre, herhangi bir amaç için yapılan bir iyileştirme genellikle diğer amacı da iyileştiriyor. (Sanki iklime yönelik çalışma yaptıkça diğer amaçlar olumsuz etkilenecek gibi görünüyor ancak bunun nedeni, “İklim Eylemi” amacının “İklim Değişikliği ve Etkileri” olarak yazılmış ve yorumlanmış olması)

En çok ilişkisi olan, yani merkezi amaçlar, “Yoksulluğa son”, “İklim eylemi” ve “Hedefler için ortaklıklar”. Her birinin diğer amaçlarla sekizer ilişkisi var. Bu amaçların her biri küresel amaçların yarısı ile ilişkili.

“Erişilebilir ve Temiz Enerji” amacı 5 amaca neden olurken, hiçbir amaç onun nedeni değil. Bu kaynağa göre, erişilebilir ve temiz enerji küresel amaçlar sistemini etkileyen ancak etkilenecek bir amaç.

“Erişilebilir ve Temiz Enerji” dışındaki amaçlar birbirleri ile neden sonuç ilişkileri ile bağlı. Bu nedenle çeşitli döngüler oluşturuyorlar. Bu döngülerin bazıları pekiştirici, bazıları dengeleyici. Örneğin:

“Nitelikli Eğitim” ile ilgili yapılan çalışmalar, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”ni olumlu etkileyecek. Bu da, “Güvenlik” sağlayarak, “Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları”nın artmasına neden olacak. Ve böylece pekiştirici döngü turunu tamamladığında, “Nitelikli Eğitim” ile ilgili çalışmalar daha etkili yapılabilecek.

Ancak tüm döngüler pekiştirici değil. “Temiz Su ve Sıhhi Koşullar” için yapılacak çalışmalar, “Yoksulluğa son” amacını, bu amaca yaklaşmak, “Sağlıklı Bireyler”

amacının gerçekleşmesini sağlayabilir. Ancak bireylerin sağlık düzeyinin artması “Nüfus”u artırarak “Temiz Su ve Sıhhi Koşullar”ı olumsuz etkileyebilir.

Kaynak 3: Important interactions among the Sustainable Development Goals under review at the High-Level Political Forum 2017

“Important interactions among the Sustainable Development Goals under review at the High-Level Political Forum 2017” (Yüksek Düzey Politika Forumu 2017’de gözden geçirilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları arasındaki önemli etkileşimler), Stockholm Çevre Enstitüsü tarafından hazırlanan bir yayın.

Şekil 3: Yüksek Düzey Politika Forumu 2017’de gözden geçirilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları arasındaki önemli etkileşimle

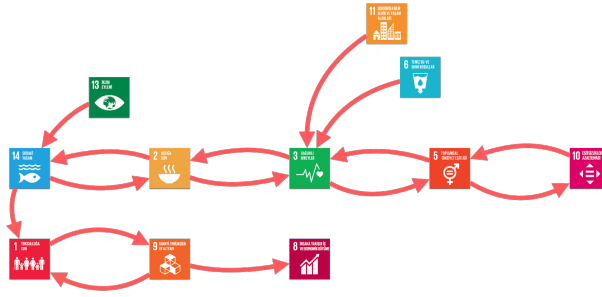
Önceki kaynaktan farklı olarak, altı amaca (Yoksulluğa son, Açlığa son, Sağlıklı Bireyler, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, Sudaki Yaşam) öncelik verilmiş ve bu amaçların diğer tüm amaçlarla ilişkileri, alt amaçlar ayrıntısında, gücü +3 ile -3 arasında değişen değerlerle derecelendirilmiş.

Bu ilişkiler kullanılarak, hazırlanan ilişki çemberi yukarıda bulunuyor. İlişki sayısının fazla olmasına, ilişki tür ve ağırlığının da eklenmesi ile ilişki çemberinin anlaşılması oldukça güçleşiyor. Küresel amaçlar sisteminin daha kolay anlaşılması için, önce en güçlü (+3 veya -3) ilişkileri içeren bir Nedensel Döngü Diyagramı hazırladım.

En önemli ilişkiler kullanılarak oluşturulan Nedensel Döngü Diyagramında ilk göze çarpan, ters yönlü (-3 değerinde, yeşil) ilişkinin olmaması. Bu kaynağa göre, güçlü etkiler yönünden bazı küresel amaçlar birbirlerini destekliyor. Diğer yandan içinde “Nitelikli Eğitim” amacının da olduğu 6 amacın diğer hiçbir amaçla güçlü ilişkisi yok.

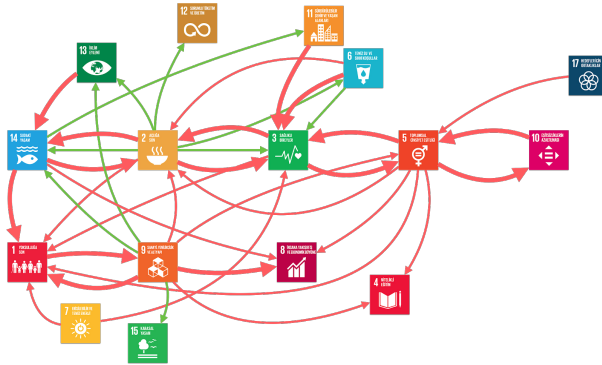
Nedensel Döngü Diyagramına orta derecede güçlü (+2 ve -2) ilişkileri de eklersek bu durum değişiyor. Artık yalnızca “Barış ve Adalet” amacı diğer amaçlarla ilişkisiz

(diğer amacın gerçekleşmesine etki etmiyor ve gerçekleşmesinden etkilenmiyor) görünüyor.

Şekil 4: En önemli ilişkiler

Orta derecede güçlü etkilerle birlikte, ters yönlü ilişkiler de ortaya çıkıyor. “Açlığa son” ve “Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı” ile ilgili çalışmalar, ters yönde ilişkilerin büyük çoğunluğunun (10 ilişkinin 8’i) kaynağı. Bu yayına göre, açlığa son verilmesine ve endüstriyi geliştirmeye yönelik çalışmalar; sudaki ve karadaki yaşam, iklim eylemleri, sorumlu tüketim ve üretim, temiz su ve sıhhi koşullar ve sağlıklı bireyler ile ilgili amaçları olumsuz yönde etkileyebilir.

Şekil 4: En önemli ve orta derecede ilişkiler

Kaynak 4: A Guide To SDG Interactions: From Science To Implementation

Benzer bir durum önceki yayınının yazarının da içinde bulunduğu, International Council for Science tarafından yapılan bir çalışmada da var. A Guide To SDG Interactions: From Science To Implementation (SKA Etkileşimleri için bir Kılavuz: Bilimden Uygulamaya) adlı yayın, diğer amaçlarla en fazla etkileşimi olduğu düşünülen 4 amacın (Açlığa son, Sağlıklı Bireyler, Erişilebilirlik ve Temiz Enerji, Sudaki Yaşam) diğer tüm amaçlarla, alt amaç ayrıntısında ilişkilerini, önceki kaynakta olduğu gibi, ilişkilerin gücünü derecelendirerek araştıran bir çalışma.

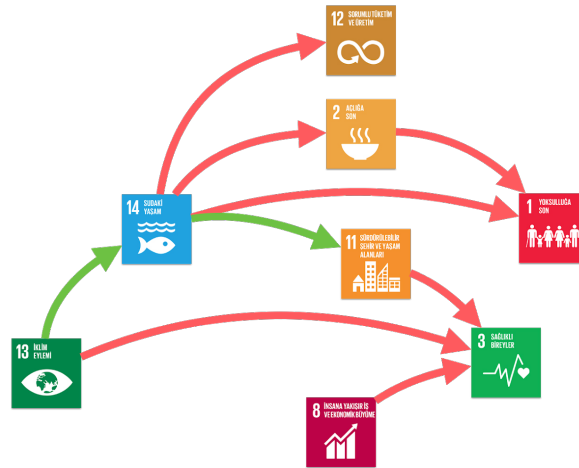
Bu çalışmanın İlişki Çemberi de, önceki kaynakta olduğu gibi kolay anlaşılır değil. Bu nedenle, bu çalışma için de benzer bir Nedensel Döngü Diyagramı hazırlamaya çalıştım. Ancak en güçlü ilişkileri içeren diyagramda herhangi bir döngü oluşmadı.

Diyagram; “İklim Eylemi” ilgili yapılacak çalışmaların, kıyı sıkışmasına neden olarak, “Sudaki Yaşam” ile ilgili amaçları, “Sudaki Yaşam” ile ilgili çalışmaların da

Şekil 5: SKA Etkileşimleri için bir Kılavuz: Bilimden Uygulamaya

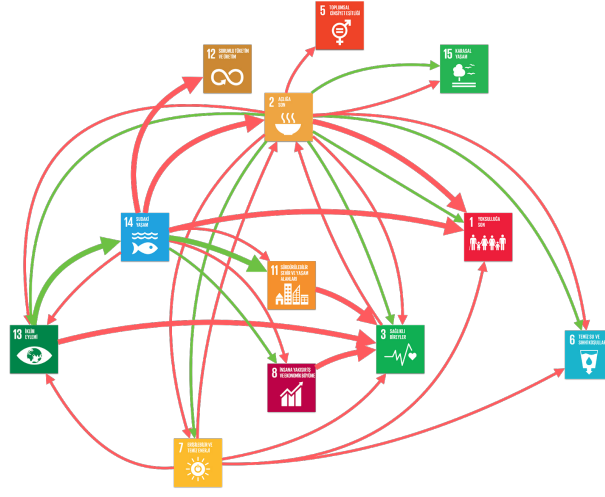
“Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları”nı olumsuz etkileyeceğini öngörüyor. İklim Eylemi ile ilgili çalışmaların etkileri ile ilgili benzer bir öngörü, önceki çalışmada da vardı.

Şekil 6: En güçlü ilişkiler

Nedensel Döngü Diyagramına orta derecede güçlü (+2 ve -2) ilişkileri de eklersek burada da durum değişiyor, döngüler oluşmaya başlıyor.

En fazla ilişki içeren (31 ilişkinin 16'sı), diğer bir deyişle en merkezi amaç olan "Açlığa son" amacı ile "İklim Eylemi" arasında oldukça çarpıcı bir çelişki içeren bir döngü var: "Açlığa son" vermek amacı ile yapılacak çalışmaların "İklim Eylemi" amacına yönelik çalışmaları olumsuz etkileyebilir. Böyle bir durum "Sudaki Yaşam" ile ilgili çalışmaları olumlu etkileyebilir, sudaki yaşamın olumlu etkilenmesi ile de "Açlığa son" amacı olumlu etkilenebilir. Böylece, açlığa son vermek için daha fazla çalıştıkça, iklim eylemine yönelik çalışmaların daha da azalması gibi, bu iki amaç arasında gittikçe açılan bir farkın oluşmasına neden olabilir. Diğer bir deyişle, bu çalışmaya göre, ya çevreyi ya aç insanları kurtarma gibi bir seçim yapmak gerekebilir.

Şekil 7: En güçlü ve orta derecede güçlü ilişkiler

Sonuç

BM Küresel amaçlarının her biri, tanımı gereği, ulaşılmak istenen hedeflerdir. Sistem bakış açısı ile bakıldığında, bu amaçların oluşturduğu bir sistemde, amaçlar bu sistemin öğeleri, yani değişkenleridir. Bu değişkenlerin tamamına ulaşmak, değişkenler arası birbiri ile farklı yönde ilişkinin olmamasına bağlıdır. Bir amaca yönelik çalışma bir başka amacı aşındırmamalıdır.

Ancak incelenen kaynaklarda böyle bir tehlikenin olabileceği görülmektedir. Küresel amaçların eğitim içi uygulamalarında bu çelişkilerin dikkate alınması daha gerçekçi, daha kalıcı kaldıraç noktaları bulunmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

UNDP. 2020a. Sustainable development goals. Erişim adresi <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html>

UNDP. 2020bGlobal Goals Impact Games. Erişim adresi <https://ggimpactgames.com/>

Ferri, G., ve Sedehi, H. (2018). The system view of the sustainable development goals.

Nilsson, M. (2017). Important interactions among the sustainable development goals under review at the high-level political forum 2017. Stockholm Environment Institute.

Griggs, D. J., Nilsson, M., Stevance, A., ve McCollum, D. (2017). A guide to SDG interactions: from science to implementation. International Council for Science, Paris.